

Veerkracht natuur moe

De laatste maanden is weer eens te meer duidelijk geworden dat het water in Nederland voor veel overlast kan zorgen. Overstroomde weilanden, ondergelopen huizen en mislukte oogsten bepaalden het nieuws. Het lijkt wel of het probleem ieder jaar groter wordt. Valt er steeds meer regen of is er nog een andere oorzaak? Een gesprek met de heer Albert van der Beesen van Rijkswaterstaat en projectleider van de Vierde Nota Waterhuishouding. Deze nota zal in december van dit jaar verschijnen. De nadruk ligt op een natuurlijker omgaan met water, juist ter bescherming van onszelf.

PETER GRAMBERG & TANJA DRIEËNHUIZEN*

Wat is er voorafgegaan aan de Vierde Nota Waterhuishouding?
 In 1968 is de Eerste Nota verschenen en deze handelde met name over de vraag hoe het water over Nederland verdeeld diende te worden. Het ging hierbij over de kwantiteit. De Wet Verontreiniging Oppervlaktewater stamt uit 1970. Hierbij werd ingegaan op de watervervuiling. Vervolgens werd in het midden van de jaren tachtig de term 'integraal waterbeheer' geïntroduceerd. Alles wat samenhangt met water werd hierbij als een geheel beschouwd, zoals oevers, waterkwaliteit en functies van het water. Kwaliteit en kwantiteit van water werden voor het eerst samengebracht in het beleid. In 1990 verscheen de Derde Nota en deze bevatte een beleidsmatige vertaling van integraal waterbeheer. Volgens de Wet op de Waterhuishouding dient er iedere vier tot acht jaar een

nieuwe nota te verschijnen. In 1994 is de *Evaluatienota Water* uitgekomen, waarbij de verdroging en de verontreiniging van waterbodems centraal stonden. Nu is het dus tijd voor een nieuwe beleidsnota in de vorm van de Vierde Nota Waterhuishouding.

Wat zijn de hoofdpunten van de Vierde Nota?
 Een belangrijk punt in deze nota is het saneren of afkoppelen van harde oppervlakten. Het is namelijk zonde als water direct vanaf de daken in de riolering terecht komt. Waterverspilling dient zoveel mogelijk voorkomen te worden en dat is dan ook een speerpunt in deze nota. Daarom wordt het water in de stad zoveel mogelijk vastgehouden in plaats van het direct af te voeren, zoals tot nu toe het geval is geweest. Dit water kan gebruikt worden om de verdroging te bestrijden en om efficiënter met water om te gaan. Een bekend voorbeeld is het gebruik van regenwater als spoelwater voor de toiletten. Bovendien is het gewoon plezierig om water in de stad te hebben en kan het de aantrekkelijkheid van de steden vergroten. Verder is één van de kernboodschappen dat water meer ruimte moet krijgen in ons land en in de ruimtelijke ordening. Dit blijkt ook uit de recente problemen met de zware regenval. Gebieden zijn zo sterk verstedelijkt dat er te veel verhard oppervlak is. Het water kan onvoldoende wegstromen in de bodem en hierdoor komt er te veel water in de boezem. Dan moet er geprompt worden, maar als de windrichting dan verkeerd is (namelijk noordwest) en de zee het water opstuwt, ontstaan grote problemen. De boezemcapaciteit is dus achtergebleven bij de hoeveelheid verhard oppervlak. Alles is tot nu toe gericht op het zo snel mogelijk afvoeren van het te veel aan water. Beken en rivieren zijn in de loop der tijd genormaliseerd, dat wil zeggen rechtgetrokken. Het water krijgt hierdoor niet de gelegenheid om te meanderen

De heer C. Brunings, het eerste hoofd van Rijkswaterstaat

en de bodem te infiltreren. Het grondwater wordt dan onvoldoende aangevuld. Hier moet iets aan gedaan worden om (bijna)-overstromingen te voorkomen. In plaats van tot in eeuwigheid doorgaan met dijkverzwaringen, kunnen sommige dijken beter verplaatst worden. Hierdoor ontstaat letterlijk meer ruimte voor de rivier. Bovendien zullen uiterwaarden afgegraven en beddingen verdiept moeten worden om het water te kunnen herbergen. Men maakt zich zorgen over de zeespiegelstijging, maar hierbij wordt veelal over het hoofd gezien dat de bodem sneller daalt dan de zeespiegel stijgt. De grondwaterpeilen dienen dus zo hoog mogelijk te worden opgesteld om de bodemdaling zoveel mogelijk te vertragen.

Wat is er nieuw aan de Vierde Nota ten opzichte van voorgaande nota's?
 Alle aspecten die te maken hebben met water worden in deze nota onder de loep genomen.

ons droge voeten geven

Nederland blijft vechten tegen het water

Een toegevoegd beleidstraject ten opzichte van de Derde Nota is de beveiliging tegen overstromingen. Hierdoor is de Vierde Nota de eerste beleidsnota Water die alle aspecten van waterbeheer omvat. Voorheen dienden waterbeheerders te voldoen aan door de minister van VROM voorgeschreven kwaliteitseisen. Deze lijst van eisen gold voor het hele land. In de Vierde Nota wordt het begrip Maximaal Toelaatbaar Risico niveau (MTR-niveau) geïntroduceerd. Per waterbeheergebied wordt er gekeken welke stoffen boven dit MTR-niveau liggen. Hierdoor kan men per gebied specifieke prioriteiten formuleren die aangepakt worden door provincie, waterbeheerders en het bedrijfsleven.

Verder wordt in deze Nota gesproken over gebiedsgericht waterbeheer. Dit wil zeggen dat de problemen dichtbij de mensen worden aangepakt. Er wordt als het ware een vertaalslag gemaakt naar het regionale en lokale niveau. Er is gekozen voor het watersysteem dat het dichtst

bij de mensen staat en dit heeft de naam 'water in de stad' gekregen. Door uit te gaan van het laagst mogelijke schaalniveau, bereik je de mensen het meest direct. Dit werkt dan ook weer positief door tot aan de hogere niveaus zoals de grote rivieren. Bovendien past deze aanpak goed bij de eerder besproken opgave om het water in de stad zo lang mogelijk vast te houden en niet meteen te laten wegvloeien naar de riolering. Ook in procedureel opzicht is de Vierde Nota anders dan vorige edities. Er is nu gebruik gemaakt van een zogenaamd open planproces, waarbij men het oor te luisteren heeft gelegd bij waterbeheerders en watergebruikers. In het projectteam dat de zaak heeft opgesteld zaten vertegenwoordigers van de ministeries van VROM en Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, van de Unie van Waterschappen en natuurlijk van Rijkswaterstaat zelf. Er is gezocht naar een zo breed mogelijk draagvlak van een dergelijke nota. En in uiterlijke vorm verschilt deze nota in die zin, dat er naar verhouding veel gebruik is gemaakt van illustraties. Hierdoor kan in één oogopslag een samenvatting van de beleidsboodschap overgebracht worden zonder dat mensen eerst honderden pagina's tekst moeten lezen.

Door het normaliseren van beken en de verstedelijking is er een steeds grotere kans op wateroverlast. Wat kan hieraan gedaan worden?

In toenemende mate wordt er bij het waterbeheer gebruik gemaakt van natuurlijke aspecten. Hiervoor wordt de term 'veerkracht' gebruikt. Er is in het verleden voortdurend tegen de natuur ingewerkt. Dit is echter op termijn duurder dan wanneer je probeert met de natuur mee te werken. Het is veel handiger om gebruik te maken van de kracht van je tegenstander om te kunnen overwinnen. Vergelijk het maar met judo. Dit moeten waterbeheerders ook meer gaan doen. De veiligheid zal hierbij overigens altijd voorop blijven staan. Bij deze benadering moet echt niet de suggestie worden gewekt dat we teruggaan naar de situatie van honderd jaar geleden. Dat is eenvoudigweg niet mogelijk en het is ook de vraag of we dat willen.

Rijkswaterstaat koopt ook grond langs rivieren op en richt deze in als natuurgebieden. Dit dient ook ter bescherming van het water. Ook hierbij kan men de natuur echter niet volledig haar eigen gang laten gaan. Als dit wel gebeurt

groeien er in een mum van tijd bomen in de uiterwaarden en deze vormen een belemmering voor de waterafvoer. In het regeerakkoord is extra geld beschikbaar gesteld voor herstel van land en natuur. In de komende jaren zal dan ook een flink aantal grootschalige projecten worden opgestart en uitgevoerd. Er is zeker geen sprake van een spanningsveld tussen waterbeheer en natuur en recreatie. Ze bieden elkaar juist meer mogelijkheden.

Stimuleert Rijkswaterstaat ook projecten op het gebied van duurzaam omgaan met water?

Het duurzaam bouwen met duurzame materialen is een gecombineerde aangelegenheid van het ministerie van VROM en het ministerie van Verkeer en Waterstaat (V & W). Hierbij heeft VROM de voornaamste verantwoordelijkheid op het gebied van de beleidsontwikkeling van duurzaam bouwen. Bij het concept van 'water in de stad' werken alle partijen samen, te we-

Water blijft een belangrijk element in de stedelijke omgeving

ten VROM, V & W, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten en de Waterschappen. Dat kan ook niet anders, want iedereen is weer ergens anders voor verantwoordelijk. VROM en V & W voeren het beleid op rijksniveau uit, terwijl bijvoorbeeld de riolering een zaak is van gemeenten, zuiveringsinstallaties en waterschappen. In de gehele stad dient het water meer vastgehouden en hergebruikt te worden, maar in nieuwbouwwijken is dat natuurlijk wat makkelijker in te passen. Er kan dan bijvoorbeeld gelijk een dubbel rioleringsstelsel worden aangelegd. Zo krijgt een concept als 'water in de stad' ook een praktische uitwerking.

*redactie AGORA